

מסורת הש"ס

סדר תעניות אלו פרק שלישי תענית

ב.

תורה אור השלם

1. וידם השמש ורחם עמד עד יקם גוי איביו ואלא היא בתובה על ספר הישר ובעמוד השמש בחצי השמים ולא אץ לבוא ביום תמים: יהושע י"ג
2. היום הזה אהל תת פחדך ורחאתך על פני העמים תחת כל השמים אשר ישמעון שמעך ורגזו ורחלו מפקדך: דברים כ"ב
3. ויאמר יי אל יהושע היום הזה אהל אהל גדלך בעיני כל ישראל אשר ידעון כי פאשר הייתי עם משה אהיה עמך: יהושע י"ג
4. אז דבר יהושע ליי ביום תת יי את האמרי לפני בני ישראל ויאמר לעיני ישראל שמע גבגבוע דום ורחם בעמק אילון: יהושע י"ב
5. פרשה ציון בקדתי אין מנתם לה צוד יי לעיבק סביביו צרו היתה יהושעם לנדה בבימים: איכה א' ז'
6. איכה שבעה בדר העיר רבתי עם היתה כאלמנה רבתי בגוים שרתי בפרדות היתה למס: איכה א' א'
7. וגם אני נתתי אתכם נבזים וספלים לכל העם כפי אשר איבכם שגמרים את דרבי ונשאים פנים בתורה: מלאכי ב' ט'
8. והכה יי את ישראל כאשר יגיד הקנה בפנים ונתת את ישראל מעל הארמה הטובה הזאת אשר נתן לאבותיהם וחרם מעבר לגדר יען אשר עשו את אשריהם מקעיסים את יי: מלכי א' י' טו'
9. נאמנים פצעי אוהב ונערתות נשקות שונא: משלי כו'
10. כנחלים נטוי כנחת עלי נהר באהלים נטע יי כפארים עלי מים: במדבר כד'

לעוי רש"י

פירוטו"ר. לנבך. פורק"א. קלשום. אינקר"ש. מכריים.

מוסף רש"י

ושתיהן לקללה. אומן שרדו ואומן שלט ירדו, מפני שרוב נשמים קלקלו את מנחתם (לעיל ו'). ונערתות. הנפשות כמו עמר שהספק הנצואה, כלומר נאמנים פלעי אוהב ונפשות נמלמנות נשקות שונא (סוחרין קה).

נקדרה. כמו מקדר זהרים (עירובין נח). כלומר שמנכך הרקיע: גזיריפטי. פירוש סרדיוטין וסוטרי העם נמקל: ונערתות נשקות שונא. פירוש (ט) כלומר נאמנים פלעי אוהב וחילופין בשונא ונערתות לשון (ט) הפוך בעמך פורק"א זלע"ז שמהפכין זה את

הנצואה והכי פשטיה דקרא פלעי אוהב נאמנים שונא עושה לטובה אפילו כשמה חצירו מתכוין לטובה ונשקות שונא הם להיפך עושה הכל לרעה וי"מ פשטיה דקרא הכי נאמנים פלעי אוהב ונערתות נשקות שונא כלומר נשקות שונא דומים הם למשא כלומר הם מרצות ולמשא לעולם וי"מ הכי כשאוהבים עושים מריבה ושונאים זה את זה השנאה נאמנה והכי פירוש נאמנים פלעי אוהב הפלעים זהו השנאה שצין אוהבים הם נאמנות ונערתות נשקות שונא פ"י דכששונאים עושים שלום זה לזה השלום והפסרה שצנייהן אמנה וקיימת והיינו נערתות נשקות שונא כלומר נשקות שונא נערתות:

בזה ארו זה. פירוש דלע"ג דכמי זיה נקרא עלי מים ההוא לאו זלעס קאמר ליה אלא מלאך וכן כולו זלעס אמר כנחלים ומלאך אמר נטוי דליין מתייבשים וכן עלי נהר: מזמן

שאוציא ממך מעותי תנא לא נקדימון שמו בוני שמו ולמה נקרא שמו נקדימון (ט) שנקדרה חמה בעבורו תנו רבנן (ט) שלשה נקדמה להם חמה בעבורן משה ויהושע ונקדימון בן גוריון בשלמא נקדימון בן גוריון גמרא יהושע נמי קרא דכתיב וידם השמש וירח עמד וגו' אלא משה מנלן אמר רבי אלעזר אתיא אחל אחל כתיב הכא (ט) אחל תת פחדך וכתיב התם (ט) אחל גדלך רבי שמואל בר נחמני אמר אתיא תת כתיב הכא אחל תת פחדך וכתיב התם (ט) ביום תת ה' את האמרי רבי יוחנן אמר אתיא מגופיה דקרא (ט) אשר ישמעון שמעך ורחלו מפניך אימתי רגזו וחלו מפניך בשעה שנקדמה לו רב חמה למשה: וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים כו': (ט) אמר רב יהודה אמר רב ושתיהן לקללה (ט) היתה ירושלים לנדה בנייהם אמר רב יהודה אמר רב לברכה כנדה מה נדה יש לה היתר אף ירושלים יש לה תקנה (ט) היתה כאלמנה אמר רב יהודה לברכה (ט) כאלמנה ולא אלמנה ממש אלא כאשר שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור עליה (ט) וגם אני נתתי ואלא (ט) גזיריפטי (ט) והכה ה' את ישראל כאשר יגוד הקנה במים אמר רב יהודה אמר רב לברכה דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן (ט) מאי דכתיב נאמנים פצעי אוהב ונערתות נשקות שונא טובה קללה שקילל אחיה השילוני את ישראל יותר מברכה שבירכן בלעם הרשע אחיה השילוני קללן בקנה אמר להם לישראל והכה ה' את ישראל כאשר יגוד (ט) הקנה מה קנה זה עומד במקום מים וגזעו מחליף ושרשיו מרובין ואפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו (ט) אין מזיוות אותו ממקומו אלא הולך ובא עמהן דממו הרוחות עמד הקנה במקומו אבל בלעם הרשע בירכן בארז שנאמר (ט) כארזים (ט) עלי מים) מה ארו זה אינו עומד במקום מים ואין גזעו מחליף ואין שרשיו מרובין אפילו כל הרוחות שבעולם נושבות בו אין מזיוות אותו ממקומו כיון שנושבה בו רוח דרומית עוקרתו והופכתו על פניו ולא עוד אלא שזכה קנה ליטול הימנו קולמוס לכתוב בו ספר תורה נביאים וכתובים תנו רבנן לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז (ט) מעשה שבא רבי אלעזר (ט) (בן ר') שמעון ממגדל גדור מבית רבו והיה רכוב על החמור ומטייל על שפת נהר ושמוח שמחה גדולה והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה נודמן

ועכשיו ירדו גשמים. בתמיה: בוני שמו: נקדרה. זרחה לשון מקדיר (ט) שהיתה חמה קודרת זרקיע וזרחה פירוטו"ר זלע"ז: הכי גרסי' נקדימון בן גוריון הא דאמרן: אסיף אהל אהל. כתיב זמלממת יהושע (יהושע א) אהל גדלך זמלממת משה כתיב (דברים ג) אהל תת פחדך מה יהושע (ט) נקדמה לו חמה זמלממתו דכתיב זמלממת (ט) אף משה כן. שכן דרך הכתובין למד סתום מן המפורש ברמז דזיבור דומה לתצירו וגזירה שזה אחת מן י"ג מדות שניתנו לו למשה מסיני ובתחילת ספרא מפורש: שסיין לקללה. אקרא קאי האי דכתיב על עיר אחת אמטיר (ט) ועל עיר אחת לא אמטיר (ט) שניהם לקללה אותה שיימטיר עליה רוב גשמים שמקלקלין את תצואה ואת גדילה. אשר לא תמטיר עליה (ט) מוסב הדבר על העז שהעז זלעסו נקיבה דכתיב (מלכים א' יח) הנה עז קטנה ככף איש עולה מים: ולא אלמנה גמורה. דהא לא כתיב אלמנה אלא היתה כאלמנה כאשר העומדת זלעמנות חיות על זעלה שהלך ועמד לחזור: דלא מוקמי מיין רשעי נהרי. מוסכין: גזיריפטי. סרדיוטין. מרוב זיוון: ונערתות נשקות שונא. נערתות לשון הפך כדאמרינן זמסכת סוכה (דף טז.) ויעתר לו (ט) מה עמר זה מהפך את התצואה פורק"א זלע"ז. אי נמי נערתות לשון רבוי ויימור אינקר"ש זלע"ז: כמו העתרתם עלי דכריס (יחזקאל לה): זירין בארו. כארזים עלי מים (במדבר כד): ארו זה אינו עומד במקום מים נו'. ואלע"ג דכתיב נקרא כארזים עלי מים ההוא לאו זלעס קאמר ליה זלעס אמר כארזים והמלאך השיבו עלי מים וכן כולו זלעס אמר כנחלים דוימנין מתייבשין וקאמר ליה המלאך נטוי דליין יציני לעולם והיינו דכתיב ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה (ט) על ידי מלאך שהשיבו על ידי מלאך: ואפילו כל הרוחות. שאינן קשות: רוח דרומית. היא קשה כדאמרינן (ז' ד' טה.) אילמלא בן זן שמעמיה און כל זריה יכילה לעמוד מפניה שנאמר (ט) המנינתך יאכר נך יפרש כפיו לתימן: ומטייל. לשמות: נודמן

הגהות הב"ח (א) גמי ועכשיו ירדו גשמים מיד נכנס לבית המרחץ בשמחה ויבוער שאליון נכנס בו מעינות מים והטירו בעור שלם הארון כי חזר ונכנס נקדימון בן גוריון לבית המרחץ כו' אלוים זעולמן קוש' שיעשה נס כן עשה מיד נשבה הרוח ונתפזרו העינים: (ב) שם ולמה נקרא שמו נקדימון שעמדה (אולי זלע"ז שנקדמה) לו חמה: (ג) שם זלעס ונשבות בו (אין מזיוות אותו ממקומו) תל"מ וי"ב ס"א אינו הולך ובא עמהן: (ד) רש"י ד"ה אהל כו' מה יהושע נקדמה לו חמה: (ה) רש"י ד"ה ונערתות נשקות שונא כו' לל"ל ומיכת כלומר נמקת:

הגהות הב"ח

רבינו חננאל תנא לא נקדימון שמו אלא בוני שמו. ומפני שנקדמה לו חמה נקרא נקדימון. והמטרי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר. אמרו שתיהן לקללה, זו ששגמיה מרובין יותר מזה מטשטשין הארץ ואינה עושה פירות, ומי שגמיה נעצרים אינה מצחות. היתה ירושלים לנדה לברכה, שיש לה היתר לבעל כנדה. היתה כאלמנה. שגזר בה בעלה לא אלמנה ממש. ביום ושפלים. לברכה, שאין מהן שרים למלחמה ולתשטששים לבערת המלך. קנה במים, שרשיו מרובין וגזעו מחליף. הולך ובא עם הרוחות כו'. תנו רבנן, מעשה ברבי שמעון בן אלעזר

רבינו חננאל

תנא לא נקדימון שמו אלא בוני שמו. ומפני שנקדמה לו חמה נקרא נקדימון. והמטרי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר. אמרו שתיהן לקללה, זו ששגמיה מרובין יותר מזה מטשטשין הארץ ואינה עושה פירות, ומי שגמיה נעצרים אינה מצחות. היתה ירושלים לנדה לברכה, שיש לה היתר לבעל כנדה. היתה כאלמנה. שגזר בה בעלה לא אלמנה ממש. ביום ושפלים. לברכה, שאין מהן שרים למלחמה ולתשטששים לבערת המלך. קנה במים, שרשיו מרובין וגזעו מחליף. הולך ובא עם הרוחות כו'. תנו רבנן, מעשה ברבי שמעון בן אלעזר

רבינו גרשום

נקדה להם חמה. ונקבה בעבים. מה הווא אהל יהושע נקדה לו חמה, אף אהל דמשה נקדה לו חמה. וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים. ועל האחרת ירדה, כארזים (ט) ורוח הקודש משיבה עלי מים, שגזעו מחליף.

ואותה העיר שלא ירדה עליה ואתה לקללה. אותה שלא ירדה עליה ואתה לקללה. (בן ר') שמעון ממגדל גדור מבית רבו והיה רכוב על החמור ומטייל על שפת נהר ושמוח שמחה גדולה והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה נודמן

(א) ע"י מוס' ד"ה ממ' לחי.